

ROMAN
O ALEKSANDRU VELIKOM
PREMA DEREČKAJEVU
RUKOPISU

Uoga vika natu dobu kralicnabe u Rimu krali Tarquiniu
i Ladase Jerolimom i usim Sidaurdim lincedum. I vato
vreme Jeremias Prorok pisze u Jerolimom. Gododavuse tada
u Istocnih stranah Dari Zin Rivison, I teta kersare Indiu
veliki kral Pore, Egiptomom Ladase Hecctenabus. I teta
bise kral Filibh Gark i vladase Macedoniam, i Frindendli-
mi stranami i Flindandlemi otoci. Irodose prvemu Zita i
narechemu Ime Alexander, I bise teta detich lish i usake
mudrosti pun, i dughotoplin zagrisnucim, i bise otlan
i prau Zita ymase, Ovimi petimi deli dokoraa Zuita doval
bise I kral vsemu Zuita narzuae. I ovimi petimi deli
usaki kral Zuite kralicstuo udersati yma, I tako Alexander
chineci tolikim gradom i stranam narzuae kral koliko
uavoi knighi nemorese pishati.

Naberuo pochnimo sada govoriti Ob Roieniu niezhouom i od
kitedua niezhoua, Govore daie Zin Filibhou da Laru
nezhouie Zin Egiptonzkogaa kraliu Hecctenaba veli koga
Subuacaa Primirize Hecctenab Egiptonzki kral Kolind-
adi semi phih boui himbenom kirozicim i narzudab umise
poznati i bise krunu lish, I vobiu Zuoirkami i Zoru sjem
protiulihese usim nabomach Imake himbene kirozici i tim
uzimo okolusnijoj gododi proti ulihese. I otkom usi okolni
krali neznaucsi csa uciniti Pstnackijese Ito hachemo
uciniti himbenomu kraliu Egiptonzkomu Zasto uze blagho
uaze, nase zemlie i bogactuo himbenom kirozicim.
I 23voj

Početna stranica Aleksandride u tzv. Derečkajevu zborniku koji se u rukopisu pod signaturom R 3495 čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Ovoga vika va tu dobu kraljevaše u Rimu kralj Tarquinius¹ i ladaše Jerosolimom i vsim sidonskim ljuctvom. I va to vrime Jeremias prorok biše u Jerosolimu Gospoduvaše tada u istočnih stranah Darij sin Kirisov. I tada deržaše Indiju veliki kralj Pore, Egiptomom ladaše Nektenabus.² I tada biše kralj Filip Gark i vladaše Macedonijum i³ Frindinski = = mi stranami i Elindijanskemi otoci. I rodi se⁴ njemu sin i nareče mu ime Aleksander.⁵ I biše ta ditič lip i vsake mudrosti pun i dugotarpliv sagrišajučim, i biše obilan i prav sud imaše. Ovimi petimi deli do kraja svita došal biše i kralj vsemu svitu nazva se. I ovimi petimi deli vsaki kralj svoje kraljestvo uderžati ima. I tako Aleksander čineči, tolikem gradom i stranam nazva se kralj koliko va voj knjigi ne more se pisati.

Najpervo počnimo sada govoriti ob rojenju njegovom i od viteštva njegova: govore da je sin Filipov da lažu, nego je sin egiptonskoga kralja Nektenaba, velikoga vuhvaca.⁶ Primisi se Nektenab egiptonski kralj k Olinpi =

¹ *Der. rkp.* **Tarquinius**.

² U *Der. rkp.* grafija prema latinskom: **Nectenabus**. Gotovo sva osobna imena u *Der. rkp.* pisana su latinskom grafijom.

³ U *Der. rkp.* kadšto se slovo »i« bilježi grafemom »ÿ«.

⁴ *Der. rkp.* **rodo se** (pogreška pisara). U rukopisu se povremeno javljaju očite pogreške pisara: *lapsus calami*, ponavljanje riječi u istom retku, ponavljanje riječi iz prethodnog ili sljedećeg retka i sl. Ove pogreške uglavnom nisu navođene u bilješkama, osim iznimno, kad je zbog nekog razloga bilo zanimljivo na njih ukazati.

⁵ U *Der. rkp.* uvijek: **Alexander**. Usp. bilj 2.

⁶ U *Der. rkp.* javljaju se oblici **vuhvac** (ćak.) i češće **vuhvec** (kaj.) za stsl. **vlъhvъ**, prema grč. πύθων – vrač, čarobnjak, mag.

= jadi¹ ženi Filipovi hinbenom hitrostjom. I na zvizdah umiše poznati i biše kruto lip i u boju s vojskami i s oružjem protivljaše se vsim. Na pomoč imaše hinbene hitrosti i tim vsim okolušnjoj gospodi protivljaše se. I ob tom vsi okolni kralji ne znajući ča učiniti stanačiše se: »Što hoćemo učiniti hinbenomu kralju egiptonskomu zašto² vse blago vaze, naše zemlje i bogactvo hinbenom hitrostjom

16r

i k svoj

¹ U *Der. rkp.* često je povezivanje ovog tipa: **Kolinpijadi** (isp. **Kaleksandru** i sl.).

² **zašto** – u značenju: jer, budući da.

i k svoj zemlji priloži? A mi to strajamo, za žalost več ne terpimo hinbu, nu sada se vsi zberemo i na zemlju Egiptonsku hodimo i Nektenaba iz kraljestva izrenimo i blago njegovo sebi vazmimo. A on nima diteta ni ostanka hinben i strašljiv jest i njegova zemlja protivi se njemu.«

Ovi jezici jesu se svitovali na Nektenaba: Persi,

Ireji, Sarapasi, Vipije, Lepežini, istočni jezici vnogi.

To vidivši, egiptonski krajnščanin,¹ a po imenu Ververuh močno se splaka i reče: »Oh, teško tebi veliki grade Egiptome, do neba zdviže se, a sada snideš. Ruke tvoje bihu na svih, a sada ruke vsih su na tebi. Zla dosti napunil si se, v teška dospel jesi.« I tako k Nektenabu pojde da mu kaže ča je došlo na njega od istočne i neistočne vojske i pristupivši k njemu reče:

»Da znaš kralju kako smertjom zaminuješ život.

Danas Darijus, bude persiski kralj ki se takmi bogom na meju zemlje tvoje pride s vnozimi istočnimi stranami i hoče rasipati Egiptom ciča tebe.² Da skupi ti svoju vojsku i pred nih pojdi (ali) ništar ne more(š) učiniti silnoj vojski i dobrim vitezom.« Himbeni kralj reče: »Kralj nad kralja i muž nad muža i konj nad konja, tako joče pomoč imijući zač kraljestvo vnogimi ljudmi ne stoji kako morje vnogimi slapmi tako strašljivo javlja se onim ki plavaju po njem.« I nasmija se i reče Ververuhu: »Verno i dobro učinil jesi meni došastije Darijevo i drugih istočnih kraljev povidati, da kralji na Egiptom gredu. I to kako nemudar i strašljiv rekal jesi zač rat vnogimi ljudmi ne biva nego dobrimi i

¹ U *Der. rkp.* pl. **krajnščani** – *milites confiniarii* (BELOSTENEC 1740:182).

² U *Der. rkp.* **čiča tebe** (pogreška pisara). Usp. *Rúd. rkp.* **tebe cić.**

vitškimi serci. Človik jedan vnogo jelenov tira a jednoga vuka skočenje vnogo ovac rastira. A ti sada što jest rečeno hodi berzo i ne štentaj i meni glas povidaj«. I to rekši Ververuha odpravi: sam knjige raspisa po vsih gradih i zemljah egiptonskih gotovati se na boj vsakomu za baščinu biti se. Nu kadi Bog neče človik u polaču kraljevsku priti ne more. I poče hinbenu hitrost činiti i zlat okrut nalivaše vode i od voj = = ska¹ na vodi, tri vojske spravi i učini suprot vojs = = ki svoju hitrost na vodi da se biju i vidi svoju voj = = sku od persiske vojske pobijenu. I vidi da mu se Bogi protive egiptonski. I peljahu vojsku persisku na Egiptom. I splakavši reče: »Gorko tebi Egiptome jer vnogo lit proslavi se s kraljem tvojim Nektenab(o)m, a u jedno lito pogineš. Ni na zemlji radosti kadi ne primeri se žalost i ni slave ka ne pogiba, i teško onomu ki se ufa(ju) u himbenu pomoč. Ti su takovi prilični onim ki se naslanjaju na vodu jer kada se na nju upre tada pogrezne.« I totu kralj vidi prihajajući vojsku ka Egiptomu i da se ne mo = = re biti š njom. Za žalost i za sram ostrize glavu i bradu i o polnoči iz kraljeskih prestolov izajde i u dalečne neznane zemlje pojde u Filipus² grad macedonjinski. I njega totu nigdor ne znajaše i sidiše u jednom skrovnom mistu i likara sebe činaše i meštra hitra od zvezd tečenja. To čuše Egiptončani došastje vojske, skerbiše se vnogo. I k dvorom kralja svojega Nektenaba pritekoše. I njega ne najdoše u polače kraljevskoj³ i plakaše se i pismo najdoše tako govoreći:

17r

Mili moji

¹ *Der. rkp.* **voska.**

² *Der. rkp.* **Philipphus.**

³ U *Der. rkp.* alterniraju oblici **kraljevski** i **kraljeski**.

»Mili moji Egiphtončani, zla vašega ne moguči gledati i za ta uzrok¹ idoh od vas, do ·50· lit dojdem k vam mlad.« I to pismo vazamši Egiphtončani učiniše stup od zlata naposrid grada visok i pismo na ta stup² postaviše i vinac kraljev zgora na njega. Sami poidoše Kvaradiju Bogu i pitahu ga za kralja, i on se gluh i nevideč učini ter im reče: »Do ·50· lit ima priti k vam mlad i imajuči neulomne desnice persiske i ima zastupiti u neprijatelje vaše Persijane. I pod noge je vaše vriči i položiti.« Nektenabus u Macedonije staše i likar i vuhvar nazivaše se od njih. Kralj Macedonski imaše ženu imenom Olimpiadu i vnoga skerb nahajaše ju, zač diteta nimaše. A biše kruto lipa i vija = = še ju muž nje Filip neplodnu, marska mu biše. I odpravla = = juči se na vojsku, dozva ju i serdit bi kruto i reče k njoj: »O, mila Olinpiada ako do zavernutija mnoga, diteta ne budeš imala, nečeš veče očiju mojih viditi ni na persih mojih leči.« I to rekši pojde na vojsku.

OLIMPHIADA BI SKARBNA KRUTO I TUŽNA NE ZNAJUČI ČA ČINITI. Divojka jedna znaše, zač se skerbiše i reče k njoj: »Jest u gradu našem človik jedan Egipčanin muž hitar ričjom i delom. I njemu je dano znati da hoće učiniti ča sercu tvomu drago bude listor da te vidi vero = = vati hočeš njemu.« Ona to razumivši reče da dojde berzo k njoj. I pripeljaše k njoj Nektenaba. I reče k nje = = mu Olimpiada: »Je li istina ča sam čula od tebe človi = = če Egipčanine, moreš razrišiti utrobu moju i silnomu kralju serce obveseliti Filipu i nezmernu moju žalost v radost obrnuti. I ako to istina jest barzo čini i mito veliko primeš od mene i od Macedonjanov.«

¹ Der. rkp. za tth uzrok.

² Der. rkp. na th stuph.

A on pogledaše i glavom kimaše. A ona mnijaše da hoće na jedan čas učiniti i sama još reče k njemu: »Ča me trudiš, ako silu imaš v semu činjenju čini i ne kerzmai.« A on pogledajući dobrotu lica nje, ustriljen bi u serce ljubavom. I reče kraljici: »Bog hoće biti s tobom da ako njemu ugodno bude stvoriti i mati velikoga kralja nazoveš se.«

I to razumivši, Olimpijada zradova se¹ velikim prelastnim (v)uhvenim ričem² kako da ditetu mati nazove se. I reče njoj kučicu malu načiniti blizu polače kraljevske da po njoj pripelja boga Amona i njoj da ga pokaže.

I tako premami (v)uhveno dobru i lipu ženu Olimpijadu zač = = su žene lahke verovati na vsaku stvar. I sam Nekte = = nab pojde k njoj učinivši se (v)uhveno obrazom boga Amona. Takov obraz jest boga Amona: glava orlova i na njoj rogi basiliskovi, opas aspidova,³ noge lavove, krila krispova zlata černa.⁴ I takov se vijaše kraljici i pride k njoj svitlostjom i paki izajde svitlostjom. I tako izma = = mi se kraljica i strah njoj velik pride. I kada bi dan pride Nektenab kraljici i reče: »Blažena ti v ženah Olim = = pijado.⁵ Danas bo vsemu svitu kralju⁶ prijela jesi u utrobi tvojoj, da kada vrime rojenija tvoega pride

¹ U *Rúd. rkp.* iza **zradova se** stoji **vele**, što je adekvatnije kontekstu (usp. JAGIĆ 1871: 224, bilj. 7); *Sof. ilustr. rkp.* na tom mjestu ima prilog **zelo**.

² Riječi (**vuhvene riči**) Nektenabova proročanstva upućene Olimpijadi o rođenju Aleksandrovu sadržajnije su interpretirane u *Rúd. rkp.* **da dite bude**. Usp. Jagićevo tumačenje (bilj. 7. nav. dj.) gdje se za ovaj dio teksta pretpostavlja: **dobude**. U ksl. stiliziranom tekstu *Aleksandride* iz *Sof. ilustr. rkp.* 771. ovaj lapidarno sročeni ulomak glasi: **Jako da čedom̃ mati nazovet se** (TRIFUNOVIĆ – KARAANGOV 1987: 48).

³ U *Rúd. rkp.* **očas aspidov**; *Sof. ilustr. rkp.* **ōpaš̃ aspidova** (»zmijski rep«).

⁴ *Der. rkp.* **krila krispova zlata černa**; *Rúd. rkp.* **krila gripsova zlata i črna**; *Sof. ilustr. rkp.* **kriluti že gripsovi zlati i crni** (»krila grifonova«).

⁵ Reminiscencija na biblijski evanđeoski tekst (Lk. 1,30: »Blažena Ti među ženama«).

⁶ *Rúd. rkp.* **cara**.

dozovi me k sebi reku to učini.«¹ I dojde vrime da rodi i pride Nektenab i reče k njoj: »Povzderži sebe kraljice ne rodi doklam pride čas dobri. Zač ako sada porodiš dite nečje biti ništar vridno. Zašto kolo kruga nebeskoga u luni stoji. Počekaj malo dokle planete nebeske stanu, i tihije hočeš roditi, i vsim kraljem kralja velika mudra človika.« Potarpivši malo rodi veli = = koga kralja Alesandra.

18r

Miseca

¹ *Rūd. rkp. i ča ti reku to učini; Sof. ilustr. rkp. i jelika ašte reku ti, s̄tvori.*

Miseca na 12 dan. I vazavši Olimpijada dite v načve onije ponese u crikav Apolonovu i totu blagoslovljenja ditetu prošaše od knjižnikov Apolonovih i vlhav iskaše kakovo dite ima biti. I vlhvenom hitrostjom¹ javi se² Apolon mudarcem i pismo k njim davaše, preporučajući Aleksandra dite: »Vsoj zemlji pod nebom bude gospodin i blagočastliv razumom i mudrostjom bude i otca svoga ubije. Do :60: lit ima živiti i otrovan ima biti.«

FILIP BIŠE NA VOJSKI I BOJE VNOGE UČINIL BIŠE I JAVI SE NJEMU VA SNI AMON va obrazi lavovi i rogi zlati na njem i dite Aleksandra na ruki deržeči i govoraše:

»Raduj se kralju Filipe jere suprotivnike jesi pobil,

sina Aleksan =

= dra dobil jesi, naročita i velika kralja.« Filip od sna pre =

= budi se i videnju tomu čudovaše se i Aristotelu i Smina =

= doru pravljaše dvima filosofoma macedoniskima.

I va ta čas oral velik mimo leteči pred šator kraljev

jajce ispusti na krilo Filipovo i razbi se zač se biše

zasnul i skočil s pristola i jajce pade na zemlju i

razbi se i iz jajca skoči kača hotijaše u školje

ulisti i kako izajde na vratoh jajca umri.

I totu biše veliki Aristotel filosof³ i reče kralju:

»Filipe (i)stina hoče biti sanja ku ovu noč vidil

jesi.« I va t čas dojdose glasniki iz Macedonie

i dare vnogocene od Olimpijade donesoše i

za vojenic ditića povidaše.

Filip tudie v Macedoniju pojde i radosti vnoge

napuni se o rojenju ditića i došadši u svoj grad Filipus

i njega Aleksander sta otac Filip zradova se

¹ **vlhvenom hitrostjom** – čarobnim (magijskim) umijećem.

² U *Der. rkp.* iza **javi se** greškom pisara i stoji riječ **njemu**.

³ U *Der. rkp.* **filosoph**.

i njega celivaše i govoraše: »Raduj se dragi i prelipi Josife i drugi dragi Acilišu. Danas od bogov ti si mi daro = = van, sada ako umrem ne marim. Zašto gdo rodi ne umira.« I to rekši dozva Aristotela Filozofa i reče mu knjižnoj mudrosti Aleksandra vučiti. Aleksander hojaše na vučenje, Ilijadu i Odiseju vsu za godiščje izvuči se, i zato ne = = navijahu njega ditca druga. Zašto vsakomu dobru i razumu biva nenavidost velika. I rekoše k njemu ditca: »Ako bi k Nektenabu meštru pošal navčil bi te on nebes = = koga kruga hojen ja i časov misečnih.« I to ču Aleksander reče materi svojoj: »Ako hočeš mati moja navučiti me daj me egiptonskomu mudarcu Nekte = = nabu, razumih njega nebeskih zvizd hojenja znajući.«¹ Ona po Nektenaba berzo posla i njemu Aleksandra da i reče mu: »Navuči njega svojim hitrostam i ota(j) = = nim ričem kakoti svoj svoga ·razumil sie·²

FILIPH REČE: »UISTINU DITIČ OV NEBESKIMI HOTENI BI POKLONJEN, nebeskoga išče vučenja.« Nektenab navči njega vsoj egiptonskoj i vergiliskoj hitrosti. I tada sabra Aristotel Filozof ·400· ditce vse verstnikov Aleksandrovih hotijuči izviditi sriču Aleksandrovu i postavi Aleksandra vojvodu pred ·200· ditce, i pred dru = = gimi ·200· pusti vojvodu Ptolomeju sina Arfosunda vojvode Filipova. I njih u dvor Filipov uzredi biti se, i sta = = še se ·400· ditce i biše ih lipo gledati i vsi jednake ščjape vazamši kimi bijahu se i kada koga okarvav = = ljahu ta kako ubijen z boja bižaše, Aleksander se oda v = = sih bolje vladaše i dobi boj Aleksander svojom stranom i totu kraljem imenovan bi.

19r

Totu

¹ *Rūd. rkp.* ere čuh nega nebeskih zvizd hojenje umijuči; *Sof. ilustr. rkp.* slišah bo ego iskus'na sušta nebesnyh zvězdy (podvigom).

² U *Der. rkp.* teže razumljivo mjesto. Usp. *Rūd. rkp.* i skrovno mu reče: »Predai svomu svoe o Nektenabe!«; *Sof. ilustr. rkp.* I pokrǔvĕno emu rekši: »Prĕdai, ō Nehtenave, (svoemu ōt svojih)«.

Totu gledaše meštar Aristotel, čudovaše se i govoraše: »Sričnomu človiku i bozi pomagaju, a nesričnomu bližnji njegovi i druzi ne pomagaju.« I reče Aristoteles: »Frenire¹ Aleksander, ako zemlje kralj budeš koje dobro meštru tvomu učiniš?«

On k njemu reče: »Vele mudri i razumni mužu, ni potriba prvo vrimenta dara obitati. Da ako ja kraljem budem s manom velik nazvati se hočeš.« Običaj biše Aleksandru do obeda hoditi ka Aristotelu na navuk, a k večeru k Nekte = = nabu na vlhvenu hitrost hojaše iščući od njega ·12· mise = = cev i ·4·² planet, Sunce i Misac uzna. I ovo na ščitu nošaše: Nekinth, Sekh, Ronde, Alis, Ar, Joffit, Erimis i biše napisano vsako po svojem načinu.

I jedan trat reče Aleksander k Nektenabu meštru svojemu:

»Povi mi vučitelju kako velikoga boga promisal je tim stvaram znan jesi ti i kako javi se to človikom?« Nektenab reče:

»Ni namisli človičanskomu razumu po kom to javlja se i on je neznan od človika ki je javlja človikom, zač meštar se od svoje = = ga činjenja pozna. «³ Aleksander k njemu reče: »Vsa ova znaš Nektenabe, a smert svoju znaš li, kada hočeš umriti?«

Nektenab reče k njemu: »Kako me zvezde naučiše, od diteta⁴ ubijen hoću biti.« Aleksander njemu ne verova i rinu njim iz visoka turna i reče: »Na ovom pogrišil jesi meštrijju.«

Nektenab doli leteći jedvaj glas ispusti i reče: »Ča ovo učini Aleksandre sinu moj potajeni do danas, zač toga nigdor ne zna nego mati tvoja Olimpijada i ti sada da znaš da si ti moj sin. A sada, sinu moj, na velike muke

¹ Prema grč. φρενίρης – razuman, mudar.

² Izvorno: ·g·. To slovo u glagoljskom alfabetu ima vrijednost broja 4.

³ *Rūd. rkp. boži veliki i nedoznani i neposramlivi promisal ova nedomisalno človičaskim umom kimi sudcami zna on (i) človi- kom javi kako da i meštar od dila svoga pozna se; Sof. ilustr. rkp. Božie veliko i nedovedōmō, i nesledimi i nepostizimi promislъ. Siā nedomislъno nekako člověčьskim umom, imiže sud'bami vestъ, oňъ kъ člověčьskomu oъjavi rodu, jako da sьdētelъ oť tvari svoei pozna- vaet se.*

⁴ *Rūd. rkp. od ditića moga; Sof. ilustr. rkp. oť čeda moego.*

odhajam jer mi je pojti na dno pakla mučiti se kadi se mučje
vsi elinski bogi, zapovidjom boga Sabaota.« I to rekši
umri egiptonski kralj.

19v

To čuvši

TO VIDIVŠI I ČUVŠI ALEKSANDER ŽAL MU BIŠE i na rame ga vaze k materi ga ponese. Olimpijada to vidivši prestraši se i Aleksandru reče: »Ča to bi sinu?« On povida njoj vse kako bi i mater pitaše ako mu je vistinu otac, a ona mu vse povida i plakaše vnogo i žalostjom njega pokopati reče.

Filip toga ne znaše. I va t čas k Filipu dojde človik govoreči: »Da znaš kralju da v sviripicah¹ ali kobilah tvojih konj ču = = dan rodi se ima volovlju glavu i med vušima rog jedan dug lakat. Filip njega reče dopeljati i željeznu štalu njemu reče načiniti. I ki se ljudi na smert osujevahu te mu metahu i nigdor k tomu konju pristupiti ne smijaše. Aleksander gusto k njemu hojaše i konj vsaku serditost odmitaše i tiho k (A)leksandru viščaše² i krotkost vsaku kralju svojemu skazi = = vaše. I jednokrat, Aleksander črez oblok, rukom ga za vuho popade, a (o)n mu se pokoraše kako jaganjac.

TO VIDIVŠI ALEKSANDER KLJUČ OBLOMI I K NJEMU VLIZE, i njega osedla i na njega sede na kon(j)sko potečišče pojaha. Vitezi macedoninski na kon(j)skom tečihu, a kralj Filip s visoke polače gledaše i štimaše svakoga junaka potečenje i kako sidi ki na konju. I kada Aleksander na volovljoj glavi³ izjaha vidivši to vsi macedoski vitezi skočiše se s konji i pokloniše se njemu kako kralju i čudovaše se meštar = sko(m) viteza sidenju na volovljoj glavi. I kadi konji potekoše od vsih konji bolje potečje i jedvaj ga ustavi zač biše tvrdo = = vrat. I totu kadi s konjem sta, totu zapovida grad nači = = niti i imenova ga imenom Drame ča je po garčkom jeziku »potečišče«. I totu kral Filip počudi se i reče: »TEŠKO ONIM KI NA MACEDONIJU PRIDU I KI SU JOJ MEJAŠI

20r

¹ **sviripicah** – stajama, konjušnicama; *Sof. ilustr. rkp. вѣ lakimīahъ tvoi(h).*

² *Rūd. rkp. tih ka Aleksandru ržaše; Sof. ilustr. rkp. конь ѿmetaše jarost i tiho hrēpotaše k nemu.*

³ **na volovljoj glavi** – na *Bukefalovoj glavi*. Na ovom mjestu zapisivač razlaže vlastitu imenicu Bucifal prema grč. βούς – bik vol, govedo + κεφαλή – glava. *Sof. ilustr. rkp. izjaha na volǔglavomǔ kony.*

zač od Aleksandrova meča vsi poginu.« I tako sabra Filip ditce verstnikov Aleksandrovih i njih da sinu svojemu i reče nim da se vuče loviti i striljati. U Olimbinskih stranah bihota učinjeni dvi koli blizu bogov Dafneova i Apolona. I na tih kolih vitezi prihodeći od vse zemlje, hitrostjom elinskom i tako sriču i nesriču svoju kušahu.¹ To čuvši Aleksander hotiše tamo pojti. Filipu to povidaše, on mu ne dadiše govoreći: »Ni potriba tebi Aleksandre pojti na olimbinsko kolo kušati se toliko mladu do šestnajst lit. Neka ti hotinje tvoje svaršim s radostjom hodi k velikim bogom kripljim od tebe.«

I TADA ALEKSANDER VAZE ČA MU BIŠE POTRIBA OD KRALJESTVA FILIPOVA: dobre viteze i dobre konje i vsaku kraljevsku čast i pride na Olimbinski otok. I bihu totu 4 kopja kimi mladi vitezi bodihu se.² Biše ime kopjem Olilija Istija i Emija, Posidomija.³ I to poruči Aleksander dvima vitezoma biti se: Laomedušu i Klikstenušu, i va t čjas dvi koli zavertiše se, jedno(m) četiri viteza udriše se. I totu Aleksander Klikstemuša ubi, Ptolomeuš Laomeduša probode. Grajane Aleksandra gledajući, čudovahu se lipoti njegovoj koliko lip biše na oružju.

I totu stojeći jedan Filosof⁴ imenom Uraniš i reče:

»Mudrost i viteštvo ovoga viteza do malo let poštena bude.«

I pita ga: »Od kuda jesi Aleksandre?« I on reče: »Macedonskoga kralja Filipa sin jesam.« Reče: »Čuh od meštra mojega niko vrime da hoče izajti meč od Filipa ki ubije vse kneze i kralje zapadne i istočne. Da ako ti jesi hotil priti, milostiv budi našemu gradu sinu Filipov.« I ob tom

¹ *Rūd. rkp.* U Olimbinskih stranah hitrostjom elinskom bihota učinjeni dvi koli blizu bogov Dafneova i Apolona i na tih kolih vitezi prihodeći od vse zemlje i tako sriču i nesriču svoju kušahu.

² *Rūd. rkp.* i bihu totu 4 kopja kimi mladi vitezi bodihu se.

³ *Rūd. rkp.* biše ime kopjem: Olibija, Istija i Emija, Posidomija.

⁴ U izvorniku ova se riječ javlja u tri oblika: filosop, filosofh i filosof. Ovdje su sve verzije svedene na oblik »filosof«.

Aleksander nasmija se i reče: »Ne manom učinjeno jest to Filosofo, da Višnji, promisli za me činiti.«

I TO REKŠI U MACEDONIJU POJDE, FILIPA NAJDE, Olim = = pijadu pustivši mater njegovu, i biše drugu ženu vazel i na svadbi se veseljaše. Aleksander pride serdit u polaču. Barzo dojde¹ otac njegov, Filip s radostjom i s ljubavjom njega sta i njega za stol posadi. A oni ki ga bihu svitovali da pusti Olimpijadu, vazamši vino k Filipu pristupiše i rekoše: »Pi kralju i veseli se, jer bolju ženu od perve vazel jesi, zač perva bludnica je bila, a ova mudra jest.« I to razumivši Aleksander raserdi se i reče: »Nečje to biti kralju Filipe dokle ja živ jesam.« I kako lav ruknu i skoči s pristolja svojega i vaze mal stolac i ubi one tri ki bihu to učinili. A drugi bojeći se, iz polače iskočiše. To vidi Filip, prepade se i varnu Olimpijadu na kraljestvo, a drugu ženu domom pusti.

I TOMU TAKO BIVŠI, U NEMOČ VELIKU DOPADE KRALJ FILIP. Razumivši to okolušne strane da je kralj nemoćan i Atlamiš² kralj skupi vojsku Kumane i biše ih petsto tisuć i pojdoše na Macedoniju. I povidaše Filipu.

U skarb veliku upade, Aleksandra k sebi dozva i reče: »Mili moj sinu Aleksandre vrime došlo jest za didinu i zemlje biti se, vazmi vojsku i pojdj na boj.« Aleksander vazamši petdeset tisuć macedonske vojske i proti

¹ U *Der. rkp. pojde*.

² **Atlamiš** (tur. »pastuh, skakač«; *Sof. ilustr. rkp. Aplanyš*). Vlastito ime pripadnika plemena tur. podrijetla (Kumani, Polonci, Kipčapi) koje je u 12. st. provalilo iz južnoruskih stepa i stiglo u Moldaviju i Vlašku, odakle započjnje s napadima na Kijevsku Rusiju i prostore susjednih kneževina. Kada ih otuda u prvoj pol. 13. st. potisnu Mongoli, sedam kumanskih plemena po odluci kralja Bele IV. naseljava krajeve uz Tisu gdje služe kao obrana od mongolskih napada. Izvješće o Aleksandrovu potčinjavanju Kumana s početka *Aleksandride* i njihovu miješanje s Makedoncima vjerojatno je odraz već ranije provedenog pokoravanja Kumana makedonskoj sili (usp. CHRISTIANS 1991: 77, bilj. 11).

njim pojde. I sam pošadši kumansku vojsku razgleda
i njih vidi neuredno stoječi. U noči sa vsom vojskom k nim
došadši, ognje vnože okolju njih naloži, i trumbitam i

21r

Bubnji

bubnji i puškami počje okolju njih biti. I to Kumane vidivši
prez ufanja biše i počеше od polnoči do sunčenoga is =
= toka bižati. Smišaše se Kumane i Macedonjane, sikući se.
I kada tomu bi od Kumanov bi ubijeno tri tisuća i
dvanadesete, a živh šestnadesete tisuć i uzeše konji vnogo i oružja.
ALEKSANDER KA OTCU VRATI SE I SOBUM ·16·

TISUĆ KUMANOV DOPELJA i reče nih pred Filipa dopeljati.
I reče njim: »Vidite li kako moć božja vas preda u macedon =
= ske ruke i kralja vašega Atlamiša ubismo. Zato
ako hoćete smerti prosti biti, zemlju vašu k zemlji
mojoj dajte i zajedno s Macedonjani mojim budite!«
Oni rekoše Aleksandru kralju: »Aleksandre poklem kralja
našega ubil jesi pogotov tvoji jesmo, kralja nam
postavi i nas domom pusti, u zemlju našu.« I totu
Aleksander uveri njih i minuvši potom umri kralj Filip.

ALEKSANDER POSLA PO VSOJ ZEMLJI KOVAČIJE I
ŠČITARE skupiti u Filipus grad. I totu oklope i
šišake reče načiniti. Na ščitih svojih reče bilige
staviti: lavo(v)u glavu, a na šišakih basiliskove
roge s aspidovimi kreljuti. I vsaki dan meštri
njegovi oružahu ljudi ·400· u celo oružje i na vsih
vitezih oklopi na lavovih kožah stavljahu i to čin =
= jaše Aleksander na boj pripravljavajući se.

DARIJ KRALJ PERSISKI ČU DA JE UMARL MACE =
= DONSKI KRALJ FILIP POSLA POSLE V MACEDONIJU s knjigom
govoreći tako: »Darij kralj nad kralji takme(n) bogom

zemaljnim, kraljem kralj, i gospodi gospodin, nahodečim se u Macedoniji pišem. Glas dojde kraljestvu mojemu da kralj vaš Filip umri i ditičja mlada na kraljestvu svojem ostavi, neutverjena let, ni razumom o smerti Filipovoj. Ja oskerbih ditičja njegova nejaka, poželih i njega, u dvoru kraljestva moga rekoh da bude. I da njega naučim kraljevskim običajem i paki na otčinom mistu učinim njega kraljem. I knjigu moju na razum primite i k meni ga pripeljajte. Kandarkuša poslah vam u zemlje vaše gospodovati jer mi je veran kruto. I vojsku vašu k meni na pomoč pošaljite i dohodak k mani po običaju vašem parnesite, Filipovo dite k meni dopeljajte berzo, da služi s drugimi mladimi kraljiči. Večje bo kraljevskih mladih sinov jest u mojem dvoru, da ako njega kraljestva dostojna vidim berzo ga hočju vernuti na kraljestvo zopet. Ako li ga vidim nedostojna kraljestvu, drugoga kraljo = = vati pošaljem.«

I TAKO KANDARKUŠ U MACEDONIJU KNJIGU DONESE, Macedonjani njega vazamši k vojvodi njihovomu Ptolomeju njega dopeljaše. Ptolomejuš njega u Filipus grad ka Aleksandru dopelja. Antioh njih sta, šišak Aleksandrov na koplju noseći pokloniti se rečje njemu. Kandarkuš rečje: »Ako poklonim se koplju Aleksandrovu to vi niste pod ruku Darijevu, ni ja smim očiju Darijevih viditi.« Antioh rečje: »Ako to ne učiniš to života svojega izgubil jesi.« I tako pristupi koplju

Aleksandrovu pokloniše se njemu i popelja njih Antioh kralju Aleksandru na poklonjenje. I prišadši u kraljevski dvor Aleksandra na pretsolu visokom vidiše. Prestol njegov biše čistim zlatom i zelenim kamanjem i slonovi = = mi kostmi načinjen.

POKLICAR PRISTUPIVŠI POKLONI SE I SAM. Stojeći ču = = dovaše se obrazu Aleksandrovu i knjigu da njemu. Biše venac na glavi Aleksandrovi od šafira kamena i od velikoga bisera s merkinovim¹ listjem spliten. Na desno i na livo njega vnoغو vitezov v vencih stahu. Selevkuš stavši, knjigu Darijevu prošta. Aleksander ču pisanje to, serditostju i gnjiva napu = = ni se i knjigu vazamši razdri ju i k njim serdeći se reče: »Ni potribno kralju vašemu Dariju, glavu videći nogam govoriti. Ni tako Macedonija prezglavna kako se Dariju mni.« I to rekši, knjigu pisati reče Dariju, govoreći tako: »ALEKSANDER MACEDONIJSKI VITEZ, SIN KRALJA FILIPA I OLIMPIJADE KRALJICE, knjigu tvoju ku k ljudem mojim pišeš razumil sam i zahvalan ti ča se ob zemlji našoj žalostiš i mene mlada u polači tvojoj hra(ni)ti hočeš. Neka ditca mliko sasnu zač ni potriba njih v kraljevskih domih hraniti ni debelih terpkih mes jisti. Da počekaj me malo dokle od sasnuťja macedonskoga odkinem se i tada k persidskoj hrani pridem i kralje(v)stvu tvojemu dvoriti imam sa svimi mojimi Macedonjani. Kandar = = kuša tvoga k nam poslal jesi gospodovati: veće ga nimaj pošiljati zašto ga nećeš veće viditi.

¹ **merkinovim** (nom. merkin; grč. σμιλαξ, lat. *mergina*) – tetivika (*smilax aspera*), bršljanolika zimzelena biljka mediteranske makije s bijelim mirisnim cvjetovima, koju su rado uzimali za vijence.

ni toliko Macedonija prezglavna koliko se tebi mni.« I totu Aleks = = ander Kandarkušu oružje macedonijsko prikaza ter mu rečje: »To oružje vazmi nase kada boj učine Macedonjani s Persijani da te po njem poznavši ne ubiju.«

I TOTU POJDE POKLICAR K DARLJU, KNJIGU ALEKSANDROVU VAZAMŠI i kada pride k Dariju knjigu poda. Darij knjigu, prošta nasmija se. Kandarkuš k njemu rečje: »Ni potriba kralju, takovu knjigu prijamši smijati se. Zač u maldetnoj mladosti vnogu mudru vidih starost: da zub ki boli tribi ga skoro vanka izneti, konj¹ kada je mlad ter se ne nauči mečati,

u starosti se

i ne trudi ob njem.« I ob tom Darij ništar ne haja i najde jednoga ki mu biše veran² imenom Klidonuš i njega posla v Macedoniju k Aleksandru i posla mu jednu struglu³ malu i kolo driveno i dva koffana⁴ prazna velika i dvi vriči maka. I knjigu posla govoreči:

»DARIJ, KRALJ NAD KRALJI I BOG PERSIDSKI DITIČU MOMU ALEKSANDRU, radovati se pišem. Ne pomislih tebe toliko vučena biti, poznah tebe u prvoj mojoj knjigi da mladih mudruvanja mlada jesu. Nu poslah tebi ditečju struglu da se njom zavertujuč igraš i kolo kim mlada datca igraju se i dva koffana velika, i dvi vriči maka. I ta dva koffana dohotkom do tri leta napuni: mak proštavši čislo mojoj vojski poznaš kolika je, dohotka ako mi ne pošalješ, svezan k obrazu mojemu pripeljan budeš i milosti u kraljestvu mojemu ne najdeš.«

¹ U *Der. rkp.* **kon.**

² *Der. rkp.* **neveran**, upravo obnuto od onoga kako je u kanonskoj *Aleksandridi*. *Usp. Rūd. rkp.* **Klitouša nikog od najvirnijih posla u Macedoniju** i *Sof. ilustr. rkp.* **Klitovuša někojogo otъ věrnijihъ svojih posla vъ Makjedoniju.**

³ **struglu** (nom. strugla) – tokarska klupa, kolo. »Strúg, ili fek sztrugar-ski. Torus, torum, -ri, drevo sztruga, ko se z remenom obracha, mamphur« (BELOSTENEC 1740: 522).

⁴ **koffana** (nom. koffan) – »ladicza, (stsl.) skrinja, szanduk, szkopnicza, szranische. Arca, cista, scrinium, capsza« (BELOSTENEC 1740: 172, 194).

Ovu knjigu Klidonuš, vazamši u Macedoniju pojde,
koffana i struglu i mak i kolo pred Aleksandra postavi.

23r